

Інна БОЛЬШАКОВА,
методист НМЦ дошкільної та початкової освіти
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка

Розвиток логічної культури вчителя початкової школи у межах внутрішньошкільної методичної роботи

Анотація. У статті проаналізовано сутність поняття "логічна культура" та його структуру; надано практичні рекомендації вчителям початкової школи щодо організації внутрішньошкільної методичної роботи, спрямованої на розвиток логічної культури, на забезпечення професіоналізму вчителя у побудові уроків курсу "Логіка" варіативної складової Типового навчального плану для початкової школи.

Ключові слова: культура, логічна культура, логічна культура вчителя початкової школи, рольовий тренінг.

В умовах модернізації сучасної освітньої системи актуалізувалася проблема переходу від традиційної системи освіти, основною метою якої є, на думку В.С.Біблера [1], виховання "людини освіченої", до особистісно зорієнтованої, яка спрямована на становлення "людини культури". На думку вченого, "не готові знання, вміння, навички, а культура їх формування та зміни, трансформації, перевтворення – ось ті якості, якими має володіти випускник нашої школи" [1, 21]. Якщо розглядати культуру як "систему надбіологічних програм людської діяльності, поведінки та комунікації, що історично розвиваються та виступають умовою відтворення та змін соціального життя" [6, 234], то однією з її складових, безперечно, є логічна культура, яка є цементуючою основою будь-якої культури (політичної, моральної, етичної, екологічної, естетичної тощо).

У наукових джерелах поняття "логічна культура" розглядається як:

– **володіння основами науки логіки** (тобто стандартами правильних міркувань) та включає уміння правильно логічно мислити, вміло використовувати методи раціонального мислення й аргументації на практиці у різноміній суспільній діяльності [4, 27];

– **культура мислення**, що виявляється у культурі писемного та усного мовлення та включає **знання** про засоби мисленнєвої діяльності; **вміння** використовувати ці знання, **навички** аналізу думок [2, 34];

– **складова культури мислення**, тобто здатність людини здійснювати та контролювати інтелектуальні операції [5, 26];

– **складче особистісне утворення**, що містить у собі здатність глибоко усвідомлювати логіку матеріалу, який засвоюється, причиново-наслідкові зв'язки вивчених явищ, уміння застосовувати логічні прийоми й методи наукового мислення, вміння абстрагувати, узагальнювати, робити висновки; високу розумову активність, тобто соціально зумовлений рівень розвитку особистості у сфері мислення [3, 19].

На думку Г.Лаврешиної, "логічна культура" включає наступні структурні компоненти [3, 24]:

1) мотиви розумової діяльності (інтерес до навчання, допитливість, любов до знань, бажання мислити, прагнення довести, склонність до абстрактного мислення);
2) знання, що є основою логічної грамотності; 3) логічне

мислення; 4) розумова активність; 5) самоконтроль і самооцінка.

Серед компонентів логічної культури Халабузар О.А. виокремлює наступні: **ціннісно-мотиваційний**, який передбачає пізнавальний інтерес, уміння визначати мету діяльності, потребу у самостійному пошуку та засвоєнні знань; **когнітивно-пізнавальний**, який містить у собі логічну грамотність (знання законів логіки, логіки висловлювання), логічне мислення (здатність абстрагувати, уміння дати визначення відомого поняття); наявність таких логічних умінь, як: критичне мислення, класифікація, аналіз, синтез, уміння ставити запитання, аргументувати та виділяти головне; **операційно-діяльнісний**, який відображає здатність до логічного мислення під час вирішення певної проблеми, розумову активність (володіння розумовими операціями як самостійними діями, прагнення пізнати й знати); **мовно-мовленнєвий**, який забезпечує високий рівень культури мовлення, сформованість логічного мовлення, знання законів логіки висловлювання [7, 132].

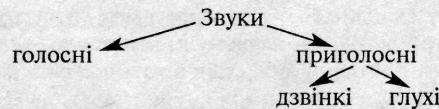
Таким чином, формуючи логічну культуру людини, потрібно враховувати складні зв'язки між пізнавальними прагненнями та діяльністю, між інтелектуальним та емоційно-вольовим у структурі змісту цього особистісного утворення.

Людина з високим рівнем логічної культури свідомо використовує способи раціонального мислення для орієнтації у сучасному інформаційному просторі, здатна здійснювати та контролювати інтелектуальні операції для оптимального вирішення поставлених перед собою завдань. Отже, розвиток логічної культури особистості – одне із найважливіших освітніх завдань суспільства.

У сучасних умовах реформування освіти важливою характеристикою конкурентоспроможного вчителя початкової школи є високий рівень розвитку логічної культури. Саме такий педагог спроможний виховати учня, який буде здатний робити аргументовані висновки, приймати обґрунтовані рішення, будувати умовиводи, аналізувати власні та чужі думки, використовуючи раціональні способи міркування, тому проблема розвитку логічної культури вчителів початкової школи потребує особливої уваги. Вчитель з високим рівнем логічної культури спроможний не тільки навчити молодшого школяра усвідомлювати та викорис-

товувати логічні терміни, закони, операції тощо, а й здатний логічно структурувати навчально-виховний процес з урахуванням специфіки матеріалу, що вивчається. Такий учитель враховує під час навчання причиново-наслідкові зв'язки, правильно розставляє акценти під час пояснення нового матеріалу та добирає найоптимальніші методи його закріплення, у процесі роботи не тільки вчить учнів споживати інформацію, а й озброює їх способами її отримання, забезпечуючи продуктивне засвоєння навчального матеріалу. Так, учитель з високим рівнем логічної культури пропонує учням діяти за законами логіки, та, визначаючи поняття, спочатку вказати його родову приналежність, а потім видову відмінність. Тобто, учень не тільки усвідомлює зміст поняття, що вивчається, а й способ визначення будь-якого іншого поняття. Таким чином, згадуючи відому притчу, можна сказати, що вчитель не готує учнів рибу, щоб він був ситим, а вчить користуватися вудкою, щоб самостійно її зловити. Класифікуючи поняття, вчитель, який не знає правил логічної операції поділу поняття, часто робить цю класифікацію беззмістовою. Наприклад, пояснює учням, що звуки бувають голосними і приголосними, дзвінкими та глухими. У такому поділі допущено помилку,

оскільки за правилами логіки спочатку потрібно поділити поняття **звуки** (голосні і приголосні), а потім продовжити поділ наступного поняття **приголосні звуки** (дзвінкі та глухі), і найкраще для пояснення накреслити схему на дошці:

Одним із шляхів розвитку логічної культури вчителя є свідомий вибір ним курсу "Логіка" з варіативної складової Типового навчального плану для початкової школи. "Навчаючи інших – навчаємося самі", – ці слова віддзеркалюють ідею одночасного розвитку і вчителя, і його учнів в організованій навчально-творчій діяльності.

Пропонуємо ознайомитися із системою роботи методичного об'єднання учителів початкової школи, які обрали курс "Логіка" серед переліку навчальних дисциплін варіативної складової Типового навчального плану для початкової школи.

Пропонуємо орієнтовну тематику засідань методичного об'єднання.

№	Зміст роботи	Мета	Форма проведення	Термін виконання
1.	Ознайомлення з навчально-методичним комплектом з курсу "Логіка" у початковій школі: навчальна програма (2007 р., автор: О.Митник); навчальний посібник для учнів "Логіка" 2, 3, 4 класів (авт. Митник О.Я.); "Зошит з логіки" для 2, 3, 4 класів (авт.: О.Митник, Н.Вакула-Савуляк); методичні посібники для вчителя "Уроки логіки у 2 класі", "Уроки логіки у 3 класі" (авт.: Митник О.Я., С.Ігнатєва, Т.Карпенко)	Презентувати курс "Логіка": мета, завдання, структура, особливості авторського підходу; розглянути навчально-методичний комплект з курсу. Сприяти обміну думками вчителів з питань: Науково-методичне забезпечення побудови навчально-виховного процесу курсу. Особливості організації уроків логіки. Основні методи та прийоми роботи на уроках логіки. Роль учителя на уроці. Підготовка до уроку: виготовлення наочності (з досвіду роботи) тощо	Круглий стіл	серпень
2.	Педагогічні умови організації навчально-творчої діяльності на уроках логіки	Розглянути основні аспекти організації ситуації розміркування; вчитися будувати проблемно-пошуковий діалог між учителем та учнями на уроках логіки	Семінар-практикум	жовтень
3.	Особливості вивчення розділу "Поняття"	Усвідомити зміст та взаємозв'язки основних понять розділу та методи їх пояснення. Моделювання фрагментів уроків	Рольовий тренінг	грудень
4.	Особливості вивчення розділу "Судження"	Усвідомити зміст та взаємозв'язки основних понять розділу та методи їх пояснення. Моделювання фрагментів уроків	Рольовий тренінг	березень
5.	Особливості вивчення розділу "Умови від"	Усвідомити зміст та взаємозв'язки основних понять розділу та методи їх пояснення. Моделювання фрагментів уроків	Рольовий тренінг	квітень
6.	Проблеми вивчення курсу "Логіка" та шляхи їх подолання	Обговорити проблеми та перспективи впровадження курсу у зміст дисциплін гуманітарного та природничо-математичного циклів	Дискусія	травень

Аннотация. В статье проанализировано содержание понятия "логическая культура" и её составляющие; предложены практические рекомендации учителям начальной школы по организации методической работы, направленной на развитие логической культуры, на обеспечение профессионализма учителя в построении уроков курса "Логика" вариативной составляющей Типового учебного плана для начальной школы.

Ключевые слова: культура, логическая культура, логическая культура учителя начальной школы, ролевой тренинг.

Annotation. The article analyses the essence of the idea of "logical culture" and its structure; practical advice to teachers of primary schools about the Organization of inner school methodological work, that aimed at the development of pragmatic culture, to promote the professionalism of teachers in building lessons course "Logic" of the variable component of the typical educational plan for elementary school are provided.

Key words: culture, logical culture, logical culture of teacher of elementary school, role training.

Закінчення буде